

О МОЋИМА ПЕСНИЧКОГ ТЕКСТА

Дејан Алексић, *Радно време раја*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад
2018

Зачетна песма књиге *Радно време раја* ословљена као „Пролегомена” (читај – антологијска игрива минијатура), која у целости гласи:

У речи око два су ока
Малена кост
Између њих
Држи вид на окупу

Пружам доказ
Да говор је светлост

Твоје је
Само да прогледаш,

јесте песма која се може дуго тумачити, а поводом ње се може још много дуже говорити и дискутовати, и то у неколико значењских праваца, како кроз књижевнокритичко промишљање, тако и кроз филозофско-религијски дискурс.

Овом песмом Дејан Алексић, очигледно је, наговештава како битан орган као што је то чуло вида, ипак, само помаже човеку да види, различујући способност да се гледа од способности да се види, уз напомену да тек виђено поседује моћ да досмишљава и претпоставља („...стварност / Није само оно / Што се догађа” – песма „Верујем, 14”), а што су, раније, и библијски текстови теоријски појашњавали.

Али за поменути песму имамо право помислити да она није само одраз промишљања о сазнајном физиолошком процесу, него је то и својеврстан манифест Алексићевог песничког поступка у овој књизи, који је започет још и у његовим претходним књигама *Биџи* (2013) и *У добар час* (2016), као што је и садржај његове најновије књиге наставак раније песнички промишљаних и уобличаваних појмова и митова.

У овој песми, и не само у њој, и говор је завредео сличну ситуираност од стране песника („говор је светлост“), која, оправдано, асоцира на параболу и метафору у *Књизи Постања*. Међутим, прва песма у књизи – „Пролегомена“ – „говори“ још нешто, уз преостале песме, већином из почетног циклуса „Као прво“. Наиме, песник настоји да уочи и препозна сва могућа збивања у песми кроз односе унутар песме, песниковог субјекта, језика и говора. У песми „Сирће“ песник најављује песничке и позоришне фигуре: „Ускоро ће на сцену / Ступити чувене алегорије / и театарлни симболи“.

Дакле, песник Алексић, концизним, кратким и сликовитим стиховима, игриво и убедљиво пева о поетици песме (у песми), што потврђује и писац поговора Драган Бошковић („Алексић једноставно навија механизам своје поетике, и поезија ради, као сат... и аутопоетички уводи у расправу о поезији, у преиспитивање могућности песничког писма“).

Треба рећи да у овом циклусу („Као прво“), нарочито, Алексић успоставља митолошко-античко-библијску вертикализацију са нашом скученом и неприродном свакодневицом и са нашом „сновидицом“, које, ни међусобно, често нису у сагласју и подобности („...годинама покушавам / Да напишем *анђео* а да се због тога / Не осећам лоше” – песма „О великој песми“). Песник, таквим поступком, успоставља неочекиване односе унутар песме, која се, у таквим условима, простире на много шира и већа просторна и временска поља. Песник се у песми „Моје песме нису видовите“ пита, ненадано, „где је (...) сада“ његов „школски друг, слабовид као Харон“? Да ли „превози / Товаре изгнулих часова / С једне на другу обалу сећања“, доврхуњујући, осмишљавајући и усло­жњавајући своје песничко писмо.

Зато је, сасвим разложно, песниково уверење „да сваки облутак / Крије у себи по једну реч“, као и песниково убеђење у магију и свемоћ коју речи имају у односу на нас смртне и пролазне, као што се, на пример, уочава у песми „Није ми дато“:

Није ми дато да мислим дубље
Од оног што речи већ познају,
Нити да осећам чистије
Од оног што прећуте.

Песник би да докучи тајне, које, запоседајући просторе и значења између речи и ствари, лирског лика и песме, песме и њеног садржаја. Посебна је песникова потреба да проникне у присуство невидљивих и непредвидљивих пукотина између природе и значења њених именичких одредница, као између два света (Душан Бандић), „између сновидице и јаве” – пише песник Алексић у насловној песми „Радно време раја“. Међутим, просторни и значењски, најчешће ненаглашен и примерен, али

присутан размак између речи и ствари варира и дискретно мења своју позиционираност, као и изнијансирано преливање ликова песме једних у друге, у њој или ван ње. Треба рећи да су асоцијативно умрежене и супротстављене представе претходно прилагођене властитом доживљају (понекад и примерено преображене), и да учешћем метафора и поређења омогућавају песнику да вешто и зачас преокрене значење песме у другом смеру, неретко неочекиваном. Песник то чини из речи у реч, из слике у слику, од актера до актера песме (што илуструју и сами наслови Алексићевих песама: „Из тајног живота граматике, „О великој песми”, „Мали песник”, „Читалачка етида”, „Лирика на граничном прелазу”, као и стихови у песми „Партија”: „Кад год се стих попне на вешала / Под којим навија осредња лирика”), попут углавном феноменолошке антропоморфизације, због чега се песник, потпуно оправдано, одлучује да, кад год затреба, заштити угрожену патину од антике до данас, и симболе које поседују сви слојеви песме, времена и простора. И то остварује непосредно и пријемчиво, упркос извесном очуђењу сопственог хоризонта. Песник то чини и са извесном лакоћом, која је, пре свега, одраз песничке вештине. У игривом преливању речи и слика, стихови, понекад, отворе и хоризонте који у првом читању нису потпуно разумљиви, али их читалац (пред)осећа као вредне и аутентичне, а што личи на, песми неопходне, Ингарденове зоне неодређености.

Осим наведеног поступка песниковог зближавања са мотивима и темама, песник се није лишио ни искуства, ни емоција, ни слободних промишљања о животу и свету, ни њихове магијске синергије до споживости и претапања једних у друге, и обратно (о чему посебно сведочи песма „О ружи и празилуку”). Четврта од укупно двадесет једне „Верујем” јасно илуструје да се песник није одрекао ни сопствених топлих успомена и сећања из блиске прошлости:

Верујем у онтолошки збир
 Једног дрвета и две старе
 Душе, које под њим седе
 И ћућоре, у оно доба дана
 Када вечност само на час
 Уходнички у нас вирне.

Из већ цитираних стихова наслеђује се песникова асоцијативност, пре свега, по различитости и супротности, који, сви скупа, додатно зачуђују и онеобичавају стихове између њих, поготово што је њихова одредница трансвременска и значењски вишеслојна („...зима шаље своју децу / Да просе по свету нашим длановима” – песма „Читалачка етида”; „Треба да одеш међу људе / И видиш како твоја самоћа / Живи на лицима других (...) Сва та лица дом су твој” – песма „Апартид”; „А од прве зоре тек се беше охладил свет” – песма „Радно време краја”; „Истина,

лабиринта одавно нема, али / Клупко оне лудо заљубљене цуре / Котрља се међу нама, тражећи нове зидове” – песма „Ноћ у редакцији”). Опреку Алексићевих стихова, наравно хотимичну, читамо и у песми „Ноћ и Данска”: „Ипак, срећа нас понекад сачека / На местима одакле су је протерали”, а у песми „Трик”, која започиње зачудним стихом: „Пуцањ је тачка сусрета две тишине”, који утишан одјекује изнад читаве песме, и чија је полазна тачка песме „трик с нестајањем новчића”, асоцијативно у истој биномној и неочекиваној позиционираности јесте и сам стваралачки чин:

Чекати свет иза формуле стварања
И стварати га од преосталог чекања.
Живот – мајстор опсенарског заната.
Дани – наивна публика у реду за карту.

Овакав песнички поступак, уз наративни и очуван медитативни дискурс који употпуњују саму песму, додатно доноси вишезначност и тамо где се, на први поглед, то и није очекивало. Можда делују неочекивано и надреално прва два стиха песме „Post verba”: „Волео бих да имам жива уста / Која говоре мртве језике”, коју објашњава песников примарни наум („Пронаћи стихове / Таквог израза / Да језик напокон / Легне у вечно одмориште” – песма „О ружи и празилуку”), који нам се обраћају питањем – да ли је мртав језик, заправо, вечит и без рокова и граница трајања. Нису ли, управо, „латински” и „старогрчки језици”, иако мртви, и даље живи? И те како. У сагласју са овом претпоставком јесте и песничково промишљање да „је мору поверен говор” (песма „Верујем, 6”), што заговара постојање атрибута вечности када је говор у питању.

Књигу *Радно време раја*, подсећам или понављам, обележавају и извесне игре супротности, па и дискретан иронијски нанос. На почетку књиге песник игриво обрће однос светлости и мрака у цепу (песма „Јесте био сам тамо”). Поготово су у рову идентитетског питања, на којем песник инсистира („...ја сам / И даље ја, а други / Ништа мање други” – песма „Верујем, 17”; „Друго лице / Ти који ниси ја / Условно слободан” – песма „О великој песми”).

Можда наслов књиге, као и слика „рајске птице” и слична помињања раја, наслућују, на први поглед, очекивану значењску представу; ипак, песма „Моје мисли нису видовите” приноси иронизацију и демистификацију насловног субјекта („Нацртах јабуку, јер су његове мршаве руке / Дрхтале у страху да ће бити избачен / Из раја учитељеве добре воље”). Иронија, иако сва пригушена, присутна је у песми „Мали песник”: „Свеједно, теши се мали песник. / Црква његове лирике / Никада не затвара врата. // То је богомоља слатког дремежа / У којој кусур вазда бива / Већи од рачуна”.

И на крају ове импресије, уместо закључка цитирам завршни двадесет први сегмент истоимене песме-поеме „Верујем”, који се односи и на Алексићева завидна песничка трагања у његовој најновијој књизи стихова:

Верујем у реч верујем, јер је
Старија од говора и допушта нам
Једну игру, у којој правимо себе
Од ситница пронађених
На друму...

Александар Б. ЛАКОВИЋ

ВАНВРЕМЕНЕ ПЕСМЕ

Томислав Јовановић, *Зри zde*, Чигоја, Београд 2017

Прва збирка песама професора средњовековне књижевности Томи-слава Јовановића је књига за песничке сладокусце. Почевши да се поези-јом бави тек у позним годинама, на крају своје универзитетске каријере, Јовановић је у њу унео доста онога што је научио проучавајући средњо-вековну књижевност. Читалац ће у неким песмама пронаћи теме и мо-тиве из нашег средњег века. Број таквих песама није мали. Међутим, то није оно што суштински карактерише Јовановићеву поезију. Он не поку-шава да прикаже битке, политичку ситуацију, значајне историјске до-гађаје. Ако бисмо тражили јунака Јовановићевих песама, то би био пре-писивач у манастирској библиотеци. Кроз овај лик се прожима све оно чиме се Јовановић као стручњак бавио – стари текстови, и сама Јовано-вићева свакодневица која је окружена истим тим књигама. Тај лик сред-њовековног преписивача је отуда ванвремен. Док сам студирао код про-фесора Јовановића, сећам се да је он са узбуђењем реаговао када би на маргини рукописа пронашао нешто што је сведочио о самом писару, па макар то и не било много. На пример, три речи, „Хладно ми је”, Јовано-вића су одмах враћале у манастире средњег века, призивале свећу која се топи испред писара који жури да заврши препис. Из такве перспективе би можда и требало читати Јовановићеву поезију. Он је неко ко се служи књигама, проучава их и предаје даље, наредним генерацијама. И управо је та мала мера дописивања каква је маргина на једном препису оно што Јовановић жели да остави у својој поезији. То је поезија која улази дубље у живот онога ко седи за књигом и чита, онога који у књизи не остаје.

Језик Јовановићеве поезије није српскословенски, али он није ни савремени српски језик. Пре него што је почео да пише поезију, Јовановић